

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE
ȘCOALA DOCTORALĂ „ISTORIE, CIVILIZAȚIE, CULTURĂ”

AFRICA ÎN SURSELE GEOGRAFICE ANTICE

COORDONATOR ȘTIINȚIFIC:

CONF. UNIV. DR. HABIL. FLORIN-GHEORGHE FODOREAN

STUDENT-DOCTORAND:

ANAMARIA ȘTEFANIA BALAȘ

CLUJ-NAPOCA

2024

CUPRINS

CAPITOLUL I. PREMISE. MOTIVAȚIA ALEGERII TEMEI

1.1. Motivația alegerii temei	1
1.2. Importanța istorică	2
1.3. Oportunități de cercetare	4
1.4. Concluzie	7

CAPITOLUL II. ISTORICUL CERCETĂRILOR

2.1. Introducere	9
2.2. Descrieri timpurii	10
2.2.1. Sursele antice	10
2.2.2. Sursele medievale	14
2.2.3. Renașterea și Epoca Descoperirilor	16
2.3. Interpretări greșite și stereotipuri	22
2.4. Progrese contemporane în studiul geografiei Africii în sursele antice	25
2.4.1. Tendințe în cercetarea contemporană	25
2.4.2. Abordări metodologice în studiul Africii în izvoarele geografice antice.	29
2.5. Înțelegerea istoricului cercetării Africii în sursele geografice antice	34

CAPITOLUL III. AFRICA ÎN IZVOARELE LITERARE INDIGENE

3.1. Hanno.....	36
3.2. Africa în <i>Periplul lui Hanno</i>	37
3.3. Africa în <i>Periplul lui Hanno</i> . Concluzii	47

CAPITOLUL IV. AFRICA ÎN IZVOARELE LITERARE GRECEȘTI

4.1. Introducere	50
4.2. Context istoric	51
4.3. Surse	53

4.3.1. Homer	53
4.3.1.1. Africa în <i>Iliada</i>	54
4.3.1.2. Africa în <i>Odiseea</i>	56
4.3.1.3. Africa în <i>Iliada</i> și în <i>Odiseea</i> . Comparații și concluzii	61
4.3.2. Herodot	62
4.3.2.1 <i>Istorii</i> , cartea I	63
4.3.2.2 <i>Istorii</i> , cartea II	66
4.3.2.3. <i>Istorii</i> , cartea III	90
4.3.2.4 <i>Istorii</i> , cartea IV	97
4.3.2.5. <i>Istorii</i> , cărțile V-IX	124
4.3.2.6. Africa în <i>Istorii</i> . Comparații și concluzii	129
4.3.3. Diodorus Siculus	130
4.3.3.1. <i>Bibliotheca Historica</i> , cartea I	131
4.3.3.2. <i>Bibliotheca Historica</i> , cartea III	145
4.3.3.3. <i>Bibliotheca Historica</i> , cartea XIII	149
4.3.3.4. <i>Bibliotheca Historica</i> , restul cărților	152
4.3.3.5. Africa în <i>Bibliotheca Historica</i> . Comparații și concluzii	155
4.3.4. Ptolemeu	156
4.3.4.1. <i>Geographia</i>	157
4.3.4.2. Africa în <i>Geographia</i>	160
4.3.4.3. Africa în <i>Geographia</i> . Comparații și concluzii	257

4.3.5. Strabon	260
4.3.5.1. <i>Geographica</i>	261
4.3.5.2. <i>Geographica</i> , cartea I	263
4.3.5.3. <i>Geographica</i> , cartea II	269
4.3.5.4. <i>Geographica</i> , cartea XVII	285
4.3.5.5. Africa în <i>Geographica</i> . Comparații și concluzii	343

CAPITOLUL V. AFRICA ÎN IZVOARELE LITERARE ROMANE

5.1. Introducere	345
5.2. Context istoric	346
5.3. Surse	347
5.3.1. Sallustius	347
5.3.1.1. <i>Bellum Jugurthinum</i>	348
5.3.1.2. Africa în <i>Bellum Jugurthinum</i> . Concluzii	358
5.3.2. Pomponius Mela	359
5.3.2.1. <i>De Chorographia</i>	360
5.3.2.2. Africa în <i>De Chorographia</i> . Concluzii	378
5.3.3. Plinius cel Bătrân	378
5.3.3.1. <i>Naturalis Historia</i>	379
5.3.3.2. Africa în <i>Naturalis Historia</i> . Concluzii	453

5.3.4. Lucanus	455
5.3.4.1. <i>Pharsalia</i>	456
5.3.4.2. Africa în <i>Pharsalia</i> . Concluzii	551
5.3.5. Solinus	554
5.3.5.1. <i>Collectanea Rerum Memorabilium</i>	555
5.3.5.2. Africa în <i>Collectanea Rerum Memorabilium</i> . Concluzii ..	606
CAPITOLUL VI. AFRICA ÎN ITINERARIUM ANTONINI	608
CAPITOLUL VII. AFRICA ÎN TABULA PEUTINGERIANA	618
CAPITOLUL VIII. COMPARAȚII	628
CAPITOLUL IX. CONCLUZII	632
BIBLIOGRAFIE	636
LISTA FIGURILOR	644

Cuvinte-cheie: Africa antică, Grecia antică, Imperiul Roman, Libia, surse geografice antice, izvoare literare, imaginar geografic, izvoare cartografice, percepții geografice, eco-historia.

Rezumat

Această lucrare explorează modul în care Africa a fost percepută și descrisă în sursele geografice antice, analizând atât sursele literare grecești și romane, cât și pe cele indigene și cartografice. Lucrarea este structurată în mai multe capitole care abordează această temă din perspective diferite, oferind o analiză cuprinzătoare a modului în care Africa a fost reprezentată în diferite perioade și de către diverși autori antici.

În contextul cercetării întreprinse, s-au definit și obiective secundare care urmăresc: sintetizarea informațiilor referitoare la reprezentările geografice ale Africii în sursele antice; încadrarea acestor reprezentări în contextul general al cunoașterii geografice din antichitate; stabilirea unui cadru cronologic general al evoluției percepțiilor geografice asupra Africii în sursele analizate.

Pentru realizarea obiectivelor prezentate, am utilizat datele extrase din izvoarele literare și geografice antice relevante. În lipsa unor cercetări directe asupra textelor și hărților antice, informațiile disponibile ar fi fost insuficiente pentru a putea efectua o serie de analize critice asupra modului în care Africa a fost reprezentată și integrată în cunoașterea geografică a epocii. Astfel, s-au analizat treisprezece surse literare și geografice, permițând o delimitare mai precisă a modului în care Africa era conceptualizată în diferite perioade. Astfel, s-au pus bazele unui eșantion reprezentativ, necesar pentru realizarea unor analize cuprinzătoare.

Datele prezentate în această lucrare contribuie la valorificarea surselor antice din perspectivă științifică și culturală, fiind relevante pentru înțelegerea istorică a modului în care Africa a fost percepută și descrisă în antichitate. În plus, rezultatele acestei cercetări oferă un cadru de referință pentru reevaluarea contribuției geografiei antice la cunoașterea continentului. Astfel, lucrarea este împărțită în nouă capitole, primele cinci fiind divizate în mai multe subcapitole.

Primul capitol al lucrării explorează motivele care au stat la baza alegerii temei, punând în evidență relevanța sa în contextul studiilor de istorie și geografie antică. Se subliniază faptul că Africa a avut un rol important în cunoașterea geografică a lumii antice,

fiind considerată nu doar un teritoriu exotic și îndepărtat, ci și o sursă de bogății și resurse naturale. Acest capitol discută, de asemenea, despre oportunitățile de cercetare pe care le oferă subiectul, în special în ceea ce privește reevaluarea surselor antice prin prisma metodologiilor moderne. Alegerea temei este justificată prin dorința de a corecta anumite stereotipuri persistente și de a contribui la o înțelegere mai nuanțată a imaginii geografice a Africii în antichitate.

Al doilea capitol oferă o trecere în revistă a evoluției studiilor despre geografia Africii în sursele antice, de la primele descrieri până la abordările moderne. Acesta explorează diferitele etape ale cercetării, începând cu descrierile timpurii din sursele antice, medievale și renașcentiste, și continuând cu progresele realizate în secolul al XX-lea și în cercetările contemporane. Un aspect central al acestui capitol este analiza modului în care stereotipurile și interpretările greșite au influențat înțelegerea Africii, evidențiind nevoia de a aborda sursele antice cu un ochi critic și de a recunoaște limitările cunoștințelor geografice ale vremii.

În al treilea capitol, discuția se concentrează pe analiza izvoarelor literare indigene, și anume pe „Periplul lui Hanno”. Acest text reprezintă una dintre puținele surse care oferă o perspectivă asupra Africii din punctul de vedere al unui explorator african sau din proximitatea continentului. Capitolul explorează conținutul și contextul istoric al „Periplului”, evidențiind importanța sa pentru înțelegerea modului în care Africa era percepută de către locuitorii săi și de cei care interacționau direct cu acest continent.

Capitolul patru oferă o analiză detaliată a modului în care Africa a fost descrisă în sursele literare grecești, examinând operele unor autori precum Homer, Herodot, Diodorus Siculus, Ptolemeu și Strabon. Fiecare autor este studiat în profunzime, fiind subliniate particularitățile modului în care Africa este prezentată în operele lor. De asemenea, se compară diferitele surse grecești, evidențiind atât elementele comune, cât și diferențele semnificative în percepțiile asupra Africii. Capitolul subliniază faptul că sursele grecești au jucat un rol crucial în formarea imaginii Africii în antichitate și au influențat modul în care acest continent a fost perceput de-a lungul secolelor care au urmat.

În capitolul cinci sunt examinate reprezentările Africii în sursele literare romane, în lucrările unor autori precum Sallustius, Pomponius Mela, Plinius cel Bătrân, Lucanus și Solinus. Analiza acestora revelează o diversitate de perspective asupra Africii, reflectând atât

interesele imperiale romane, cât și curiozitatea intelectuală a vremii. De asemenea, capitolul evidențiază modul în care reprezentările Africii în sursele romane au fost influențate de relațiile politice și comerciale ale Romei cu regiunile africane, contribuind astfel la o imagine complexă și adesea contradictorie a continentului.

Capitolele șase și șapte se concentrează pe analiza Itinerarium-ului Antonini și a Tabulei Peutingeriana. Acestea oferă o perspectivă unică asupra modului în care Africa era percepută din punct de vedere geografic în antichitate, evidențiind rutele comerciale, așezările importante și relațiile dintre diferitele regiuni ale continentului. Analiza acestor itinerarii revelează nu doar cunoștințele geografice ale antichității, ci și modul în care aceste cunoștințe au fost influențate de diferiți factori. Capitolul scoate în evidență importanța surselor pentru înțelegerea percepțiilor geografice asupra Africii și evidențiază atât acuratețea, cât și limitările acestor reprezentări.

În capitolul opt se face o comparație între diferitele surse analizate în lucrare, fiind identificate atât convergențele, cât și discrepanțele în modul în care Africa a fost descrisă și percepută în perioada antică. Această analiză comparativă permite o înțelegere mai nuanțată a diversității de perspective asupra Africii, evidențiind influențele culturale, politice și economice care au modelat aceste reprezentări. Capitolul subliniază, de asemenea, modul în care imaginea Africii a evoluat de-a lungul timpului, reflectând schimbările în cunoștințele geografice și în relațiile dintre diferitele regiuni ale lumii antice.

Lucrarea se încheie cu un capitol de concluzii în care sunt sintetizate principalele descoperiri ale cercetării. Se argumentează că reprezentările Africii în sursele geografice antice au fost profund influențate de o serie de factori, incluzând interesele politice, economice și culturale ale autorilor. Se subliniază necesitatea unui studiu critic al acestor surse pentru a depăși stereotipurile și miturile care au modelat percepțiile asupra Africii de-a lungul istoriei. De asemenea, se conturează contribuția cercetării la înțelegerea complexității imaginii Africii în antichitate și relevanța acestei imagini pentru studiile geografice și istorice contemporane.

Așadar, lucrarea de față reprezintă o contribuție la înțelegerea modului în care Africa a fost percepută și descrisă în sursele geografice antice, oferind o analiză detaliată și critică a textelor și izvoarelor geografice care au modelat imaginea acestui continent în conștiința Greciei și Romei antice. Prin integrarea surselor literare grecești și romane, a izvoarelor

indigene și a reprezentărilor geografice, cercetarea a dorit să contureze o imagine complexă și nuanțată a Africii, evidențiind diversitatea percepțiilor și influențelor culturale, politice și economice care au stat la baza acestora.

Pe parcursul analizei, s-a demonstrat că reprezentările Africii au variat considerabil în funcție de contextul istoric și cultural, iar aceste variații au fost reflectate atât în sursele literare, cât și în cele cartografice. De la imaginile mitologice și exotice ale Greciei până la descrierile mai precise și detaliate din epoca romană, Africa a fost constant o regiune care a stârnit interesul și curiozitatea în lumea antică. Totuși, aceste reprezentări au fost adesea filtrate prin prisma stereotipurilor și a intereselor imperiale, ceea ce a condus la o percepție uneori distorsionată sau fragmentară a realităților africane.

În cele din urmă, ultima parte a lucrării cuprinde o listă bibliografică și o listă a figurilor.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

Ahl 1976

Frederick Ahl, *Lucan: An Introduction*, Ithaca, 1976, 17-54.

Adams, Laurence 2001

Colin Adams, Ray Laurence, *Travel and Geography in the Roman Empire*, Londra, 2001, 12-25, 31-37.

Akarish 2008

Adel Akarish, *Atlas of the stones of Alexandria Lighthouse (Egypt)*, Final Report, 2008, 14.

Ash 2008

Rhiannon Ash, *Pliny the Elder and the Artistic Legacy of 'Naturalis Historia'*, în *Journal of Roman Studies*, vol. 98, 2008, 112-130.

Beagon 1992

Mary Beagon, *Roman Nature: The Thought of Pliny the Elder*, Oxford, 1992, 23-24.

Beckingham 1961

C.F. Beckingham, G. W. B. Huntingford, *The Prester John of the Indies*, Londra, 1961, 218-246.

Berggren 2000

J. Lennart Berggren, Alexander Jones, *Ptolemy's Geography: An Annotated Translation of the Theoretical Chapters*, Princeton, 2000, 7-78.

Brodersen 1995

Kay Brodersen, *Terra Cognita. Studien zur römischen Raumerfassung*, Hildesheim, 1995, 88-96.

Chaudhuri 1990

K. N. Chaudhuri, *Asia Before Europe: Economy and Civilisation of the Indian Ocean from the Rise of Islam to 1750*, Cambridge, 1990, 42-73.

Cherry, Alcock 2004

John Cherry, Susan Alcock, *Side-by-Side Survey: Comparative Regional Studies in the Mediterranean World*, Oxford, 2004, 61-66.

Clarke 1999

Katherine Clarke, *Between Geography and History: Hellenistic Constructions of the Roman World*, Oxford, 1999, 45-46.

Conklin 1997

Alice Conklin, *A Mission to Civilize: The Republican Idea of Empire in France and West Africa, 1895-1930*, California, 1997, 135-140.

Conte 1994

Gian Biagio Conte, *Latin Literature: A History*, Baltimore, 1994, 372-393.

Cuntz 1929

Otto Cuntz, *Itineraria Romana: Volumen alterum*, Munchen, 1929, 51-59.

Dewald 1987

Carolyn Dewald, *Narrative Surface and Authorial Voice in Herodotus' „Histories„*, in *Arethusa*, 20:1/2 (Spring/Fall), 1987, 147-170.

Dilke 1985

O. A. W. Dilke, *Greek and Roman Maps*, Baltimore, 1985, 78-79.

Doody 2010

Aude Doody, *Pliny's Encyclopedia: The Reception of the "Natural History"*, Cambridge, 2010, 78-79.

Ducène 2021

Jean-Charles Ducène, *Ptolemy's Geography in the Arabic-Islamic context.*” In *Cartography between Christian Europe and the Arabic-Islamic World, 1100-1500*, Leiden, 74-90.

Fauvelle 2018

François-Xavier Fauvelle, *The Golden Rhinoceros: Histories of the African Middle Ages*, Princeton, 2018, 15.

Findlay 1857

Alexander George Findlay, *A classical atlas to illustrate ancient geography*, Londra, 1857, 7-13.

Fisher 1977

Humphrey J. Fisher, *The Middle East and the West: Africa from the Seventh to the Eleventh Century*, Princeton, 1977, 47.

Fodorean 2014

Florin Fodorean, *Pannonia, Dacia și Moesia în izvoarele geografice antice*, Cluj-Napoca, 2014, 46, 47, 48-49.

Grafton 1992

Anthony Grafton, *New Worlds, Ancient Texts: The Power of Tradition and the Shock of Discovery*, Cambridge, 1992, 40-55.

Grant 1996

Edward Grant, *The Foundations of Modern Science in the Middle Ages: Their Religious, Institutional and Intellectual Contexts*, Cambridge, 45-60.

Graves 1955

Robert Graves, *The Greek Myths: I*, Londra, 1955, 13-24.

Grayson 1983

Donald K. Grayson, *The Establishment of Human Antiquity*, Cambridge, 1983, 98-112.

Hakluyt 2008

Richard Hakluyt, *The Principal Navigations, Voyages, Traffiques and Discoveries of the English Nation*, Edinburgh, 1889, 325-338.

Humboldt 1997

Alexander von Humboldt, *Cosmos: A Sketch of a Physical Description of the Universe*, New York, 1858, 312-328.

Ibn Battuta 2005

Ibn Battuta, *Travels in Asia and Africa 1325-1354*, Londra, 2011, 90-93.

Insoll 2003

Timothy Insoll, *The Archaeology of Islam in Sub-Saharan Africa*, Cambridge, 2003, 28.

Isaac 1992

Benjamin Isaac, *The Limits of Empire: The Roman Army in the East*, Oxford, 1992, 159-165.

Lewis 1995

M. Lewis, *Hanno the Navigator: Periplus of Hanno*, traducere și comentarii în *Ancient Explorations*, Cambridge, 1995, 23-31.

Tierney 1953

J. J. Tierney, *The Legacy of Strabo's Geography* în *The Classical Quarterly*, vol. 47, nr. 1, 1953, 123-125.

Keim 2017

Curtis Keim, *Mistaking Africa: Curiosities and Inventions of the American Mind*, Colorado, 2017, 63-70.

Lemos 2022

Rennan Lemos, *Can We Decolonize the Ancient Past? Bridging Postcolonial and Decolonial Theory in Sudanese and Nubian Archaeology* în *Cambridge Archaeological Journal*, 2022, 33(1):1-19.

Liccardo 2023

Salvatore Liccardo, *Old Names, New Peoples: Listing Ethnonyms in Late Antiquity*, Londra, 2023, 206-208.

Lord 1971

Albert B. Lord, *The Singer of Tales*, New York, 1971, 5-11.

Lunde, Stone 1989

Paul Lunde, Caroline Stone, *The Meadows Of Gold*, Londra, 1989, 43-51.

Matthew 2009

Scarlett Matthew, *Maritime Explorations of the Carthaginians: A Study of the Periplus of Hanno*, in *Journal of Ancient History*, vol. 15, nr. 2, 2009, 203-219.

Mattingly 2011

David J. Mattingly, *Imperialism, Power, and Identity: Experiencing the Roman Empire*, Princeton, 2011, 12, 10-33, 76-84.

Murphy 2004

Trevor Morgan Murphy, *Pliny the Elder's Natural history : the Empire in the encyclopedia*, Oxford, 2004, 45-52.

Nagy 1996

Gregory Nagy, *Homeric Questions*, Austin, 1996, 1-15.

Narducci 2002

Emanuele Narducci, *Lucano: Un'epica contro l'impero*, Bari, 2002, 35-103.

Nicolet 1991

Claude Nicolet, *Space, Geography, and Politics in the Early Roman Empire*, Michigan, 1991, 212.

Pascal 2006

Arnaud Pascal, *The Periplus of Hanno and the Exploration of the African Coast*, in *The Ancient Mediterranean Sea in the Age of Globalization*, Oxford, 2006, 123-140.

Pelling 2012

Christopher Pelling, *Sallust (Gaius Sallustius Crispus)* in Hornblower, Simon; Spawforth, Antony; Eidinow, Esther (eds.), *The Oxford classical dictionary* (4th ed.), Oxford, 1310–1311.

Phillipson 2012

David Phillipson, *Foundations of an African Civilisation: Aksum and the northern Horn, 1000 BC - AD 1300*, Oxford, 2012, 21.

Pinto 2016

Karen C. Pinto, *Medieval Islamic Maps: An Exploration*, Chicago, 2016, 53-54.

Popkin, Ng 2021

Maggie L. Popkin, Diana Y. Ng. *Future Thinking in Roman Culture: New Approaches to History, Memory and Cognition*, London, 2021, 15-16.

Pothecary 2002

Sarah Pothecary, *Strabo, Geography, and History: A Comment on Some Recent Work*, in *Phoenix*, vol. 56, no. 1/2, 2002, pp. 99-107.

Rathmann 2021

Michael Rathmann, *Nuove ricerche sulla Tabula Peutingeriana*, in *Rationes Rerum* 17, 2021, 58-59, 61-63.

Rawlinson 2005

H. G. Rawlinson, *Travels in Asia and Africa: 1325-1354*, Londra, 2005, 61-78.

Roller 2006

Duane W. Roller, *Through the Pillars of Herakles: Greco-Roman Exploration of the Atlantic*, Londra, 2006, 135-137.

Roller 2014

Duane W. Roller, *The Geography of Strabo: An English Translation, with Introduction and Notes*, Cambridge, 2014, 45.

Roller 2018

Duane W. Roller, *A Historical and Topographical Guide to Geography of Strabo*, Cambridge, 2018, 918.

Romm 1992

James S. Romm, *The Edges of the Earth in Ancient Thought: Geography, Exploration, and Fiction*, Princeton, 1992, 54-56.

Romm 1998

James S. Romm, *Herodotus*, Connecticut, 1998, 87-89.

Rosenthal 1967

Franz Rosenthal, *The Muqaddimah: An Introduction to History*, Princeton, 1967.

Rossi 2004

Andreola Rossi, *Contexts of War: Manipulation of Genre in Virgilian Battle Narrative and its Reception in Lucan's Bellum Civile*, Michigan, 2004, 45-77.

Russel, Russel 2001

Sir Peter Russell, Peter Russell, *Prince Henry the Navigator*, Connecticut, 2001, 35-36.

Salway 1993

Peter Salway, *The Oxford Illustrated History of Roman Britain*, Oxford, 1993, 201-205.

Schoff 1912

Wilfred H. Schoff, *The periplus of Hanno*, Philadelphia, 1912, 7-37.

Sélincourt 1996

Aubrey de Sélincourt, *Herodotus: The Histories*, Londra, 1996, 267.

Sinclair 1993

Paul J.J. Sinclair, *The Archaeology of African Trade Routes* in *The Archaeology of Africa: Food, Metals and Towns*, Londra, 1993, 439-450.

Stückelberger 2017

Alfred Stückelberger, *Ptolemaios - Handbuch der Geographie*, Basel, 2017, 55.

Talbert 2000

Richard J. A. Talbert, *Barrington Atlas of the Greek and Roman World*, Princeton, 2000, 10.

Talbert 2010

Richard J. A. Talbert, *Mapping the Classical World: Major Geographers* in *Geography and Ethnography: Perceptions of the World in Pre-Modern Societies*, New Jersey, 2010, 111-116.

Talbert 2010

Richard J. A. Talbert, *Rome's World: The Peutinger Map Reconsidered*, Cambridge, 2010, 10-14, 45-50, 62-67, 87-108.

Woodman 2008

A.J. Woodman, *The Introduction in Catiline's War, The Jugurthine War, Histories by Sallust*, Boston, 2008, 29-45.

Wulf 2016

Andrea Wulf, *The Invention of Nature: Alexander von Humboldt's New World*, New York, 2016, 123.

Zeleza 1997

Paul Tiyambe Zeleza, *Manufacturing African Studies and Crises*, Codesria, 1997, 35-40.

Surse Online

Abraham Ortelius - Harta Africii și a Peninsulei Arabice

<https://www.loc.gov/item/2021666800/>

Cassius Dio, Roman History

<https://dn790002.ca.archive.org/0/items/diosromanhistory08cassuoft/diosromanhistory08cassuoft.pdf>

Cunningham 2020

Vincent Cunningham, Brody Manquen, *The medieval copies of Claudius Ptolemy's maps: A semiotic analysis*, 2020, 11-14

<https://minds.wisconsin.edu/handle/1793/81073>

Diodorus Siculus, Bibliotheca Historica

https://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Diodorus_Siculus/home.html

Herodot, Istorii

<https://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.01.0126>

Homer, Iliada

<https://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.01.0134:book=1:card=1>

Homer, Odiseea

<https://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.01.0136>

Infrastructura - pre 550 î.Hr. - 640 d.Hr. în DARMC

<https://harvard-cga.maps.arcgis.com/apps/webappviewer/index.html?id=9e7b4e361f5940d5bd399ec6c2ca2197>

Itinerarium Antonini

<https://archive.org/details/itinerariumanto00pindgoog/page/n50/mode/2up>

Jona Lendering - Harta primei circumnavigații a Africii

<https://www.livius.org/pictures/a/maps/map-of-the-first-circumnavigation-of-africa/>

Lucanus, Pharsalia

<https://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.02.0134>

Mappa Mundi

<https://www.themappamundi.co.uk/mappa-mundi/>

Mercator Map

<https://mercator.tass.com/mercator-map>

Open Collections Program at Harvard University Islamic Heritage Project, ID 990119773140203941

https://dlme-prod-lb.stanford.edu/library/catalog/harvard_harvard-ihp-805

Pomponius Mela, De Chorographia

<https://www.thelatinlibrary.com/pomponius1.html> / <https://topostext.org/work/145>

Plinius cel Bătrân, Naturalis Historia

<https://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Plin.+Nat.+toc>

Ptolemeu, Geographia

<https://archive.org/details/geography0000ptol/page/n3/mode/2up>

Sallustius, Bellum Jugurthinum

<https://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.02.0126%3Achapter%3D1>

Solinus, Collectanea Rerum Memorabilium

<https://www.thelatinlibrary.com/solinus.html> /

<https://archive.org/details/collectaneareerum00soliuoft/mode/2up>

Strabon, Geographica

https://archive.org/details/strabon-geographie-8-radt-2009_202104/Radt%20%28Hg.%29%20Strabons%20Geographika%201/ /

<https://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Strabo/home.html>

Tabula Peutingeriana

<https://www.tabula-peutingeriana.de/> /

<https://www.cambridge.org/us/talbert/talbertdatabase/indexgrid.html>

The Barry Lawrence Ruderman Map Collection

<https://exhibits.stanford.edu/ruderman/catalog/rv526xk1169>